

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side 2
Genforeningssten	side 3
Kong Christian den Tiende på gårdbesøg	side 5
Anholt	side 6
Fra Guldkysten til Danmark	side 12
Nyt fra kredsene	side 14
Kommende kredsaktiviteter	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

Juli - august - 2020

Nr. 463 - 77. årgang

Frihedsstøtten på Anholt

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer:

Connie F. Neumann, Valmuevænget 8, Grønnemose. 5560 Aarup.
Tlf. 40 30 35 52. E-mail zenta1@outlook.dk

Medlemsadministrator:

Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 24 89 20 88. E-mail ingermarieh@w@gmail.com

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Gunhild Olesen Møller, »Bronzehave«,
Strædet 38, 7990 Øster Assels.
Tlf. 97 76 42 77. Mobil 23 32 92 10.
gunhildom@gmail.com
(Formand: Midtjysk kreds)

Næstformand:

Niels Ole Volhøj, »Volhøj«
Bettevej 38, V. Tversted, 9881 Bindslev
Tlf. 40 89 74 92
enovolhøj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkredsen)
(Formand: Arkivudvalget)

Jens Brogaard Jensen, »Maglehøjgård«,
Hammerbakke 3, 4050 Skibby
Tlf. 47 52 99 18
jensbjensen@privat.dk
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Jens Ole Munch

Søndre Alle 6, 3700 Rønne
Tlf. 51 95 17 22
lisa@munch.li
(Formand: Bornholmkredsen)

Karen Andersen, »Baungaard«,
Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
Tlf. 29 26 20 13
vollerupvej70@gmail.com
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Jørgen Elholm, »Østergård«,
Helgesvej 55, 4160 Herlufmagle.
40 33 50 69.
Elholm@lollands.net.
(Formand: Sjælland Syd kreds)

Hans Jørgen Hansen, »Bregnholt«,
Adelgade 88, 4880 Nysted.
Tlf. 54 86 42 22.
bregnholtpc@hotmail.dk
(Formand: Lolland/Falster kreds)
(Medlem af forretningsudvalget)

Peder Høite Hansen, »Revningegård«,
Revningevej 116, 5300 Kerteminde
Tlf. 65 32 13 87
Peder.revninge@gmail.com
(Formand: Fynskredsen)

Paul Henrik Hansen
Tøndervej 31, Alslev. 6230 Rødekro
Tlf. 51 78 27 25
E-mail paulhenrikhansen@yahoo.com
(Formand: Sønderjyllandskredsen)

Harry Jensen, »Lille Stræde«,
Sønderbyvej 1, 6900 Skjern.
Tlf. 40 17 36 90

Harry.Jensen@Stauning.dk
(Formand: Ringkøbingkredsen)

Steffen Buch Juul, »Jægergården«,
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf. 75 86 54 93.
steffen42@icloud.com
(Formand: Vejlekedsen)

Vibeke Binnerup
Hovedvejen 138, 8963 Auning
Tlf. 60 72 55 68.
Vibeke@vestdjursnet.dk
(Formand: Århuskredsen)

Mads P. Christensen, »Als Nygaard«
Petersborgvej 11, Als,
9560 Hadsund
Tlf. 21 55 59 50
mathy@postkasse.net
(Formand: Himmerlandskredsen)

Formanden skriver:

Coronakrisen har vendt op og ned på hverdagen i næsten alle danske hjem og frygten lurer. Sådan indledte jeg min leder i blad nr. 462 for to måneder siden. Det gælder stadig, dog er der sket en begyndende opblødning af de meget voldsomme restriktioner vi alle er pålagt. Senest blev der lempet på adgangen ved grænserne, så vores nabolande Norge, Island og Tyskland kan besøges og turister derfra komme til os. For sommerferien står for døren, men for dem der har drømt om sol og sommer under varmere himmelstrøg er det stadig no go. Flytrafikken er sat i stå og der er stadig god plads på vejene de fleste steder. Turismen har stor betydning for indtjeningen. Det samme kan man sige om landbruget, men det er ligesom at det ikke rigtig har fyldt i debatten med nedlukningen, hjælpepakker i stor stil til erhvervslivet, lønkomensation, m.v. at vores landbrugsekspert hver dag bidrager til at holde Danmark i gang med en stor valutaindtjening til følge. Prisene er vigende for covid-19 har også ramt slagterier, dog mest i Tyskland. Grillsæsonen forestår, men det er jo trods alt turister, fester og restauranter der aftager de dyre udskæringer. Ligesom alt andet frivilligt foreningsliv er Dansk Slægtsgaardsforening også ramt af forsamlingsforbuddene. Først og fremmest årsmødet, men også de lokale møder, som dog så småt er ved at komme i gang igen. Vi kan vist tørt konstatere at covid-19 har ændret på vores måde at omgås på, noget der vil trække dybe spor i fremtiden.

Det er netop blevet offentliggjort at den danske svineproduktion har det laveste CO₂ aftryk i hele verden, så alt andet lige vil tiltag og krav der får den til at udflytte give en højere CO₂ udledning.

Et andet emne der har fyldt i debatten er sagen om udledningen af 290.000 kubikmeter urensset spildevand der skulle ledes ud i Øresund af Københavns Kommune. Det er dog blevet udsat til efteråret. I dagspressen er det kommet frem d.d. at Gentofte Kommune har udledt massive vandmængder lige ud for Bellevue Strand, en populær strand hvor mange badegæster kaster sig i bølgerne. Det har medført massive protester fra lokalbefolkningerne og TV-Lorry har taget emnet op. Det urensede spildevand er noget vi landmænd gang på gang har påpeget og det finder sted over hele landet. Ved store regnmængder kan rensningsanlæggene ikke følge med og der sker overløb. Et paradoks i forhold til den måde at landbrug nidkært bliver reguleret på og selv små overskridelser medfører massive træk i arealstøtten.

Tak til I medlemmer der har fornyet jeres medlemskab. Jeg håber at kredsen vil lave nogle gode arrangementer hen over sommeren. Der mangler stadig e-mailadresser på 150 medlemmer, så hermed en opfordring til at kontakte medlemsadministratoren og få det bragt i orden.

Landsformand Gunhild Olesen Møller

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B, 4241 Vemmelev
Tlf. 24 93 34 12
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 464 udkommer omkring
den 1. september 2020.
Deadline for indlæg 1. august 2020

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk:

Jannerup Grafisk
Vallensbækvej 61
2625 Vallensbæk
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Adresseændringer

bedes meddele foreningens medlemsadministrator:
Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 24 89 20 88.
E-mail ingermarieh@w@gmail.com

Genforeningssten

Valdemarsdagen, den 15. juni er tilmed dagen, hvor vi fejrer, at et stykke af hertugdømmet Slesvig blev forenet med kongeriget Danmark. Det er nu hundred år siden grænseændringen blev gennemført, som kong Christian den Tiende markerede den 10. juli med sit ridt over den tidligere grænse ved Frederikshøj. Overalt blev der rejst mindsten om begivenheden, og Johannes Vejlager oplyser, at der står 533 mindsten landet over.

Der er dog ikke tale om en genforening, for kongeriget og hertugdømmet var to adskilte områder. Kongeriget blev forvaltet gennem Danske kancelli og hertugdømmet gennem Tyske kancelli. De to dele havde ikke tidligere været forenet.

Det var de mægtige vestmagter der fik gennemført afstemningerne, under henvisning til selvbestemmelsesretten, og

Genforeningsstenen i Anlægget i Slagelse blev præsenteret ved en stor fest den 9. juni 1920. På stenen står:

NU ER DAGEN DER
VI VIL HJEM
HJEM TIL DANMARK

Det var købmand Claudius Nielsen, formand for Forskønnelsesselskabet som valgte teksten, der er indledningsordene til sønderjydernes opråb ved afstemningen 10. februar 1920 med tilføjelsen "hjem til Danmark".

på det grundlag valgte zone 1 af slutte sig til Danmark, medens zone 2 valgte at forblive i Tyskland.

Genforeningsdagen

Den 15. juni kl. 3.35 Eftm. notificerede den danske og den tyske repræsentant i Paris grænsen. I Folketingets møde den 26. juni fremlagde statsminister Niels Neergaard forslag til Lov om indlemmelse af de sønderjyske landsdele i Kongeriget. Statsministeren meddelte ved forelæggelsen: Danmarks nye grænse blev os officielt notificeret den 15. juni, og det vil være naturligt, at vi fremtidig fejrer genforeningen med Sønderjylland på denne dag.

Efter afstemningen

Nordslesvigs indlemmelse var foregået i etaper begyndende med afstemningen i zone 1 den 10. februar, hvor 75 % af de stemmeberettigede stemte for tilslutning til Danmark. Undervejs frem til festen på Dybbøl den 11. juli var der mange forhindringer.

Indenrigspolitisk kulminerede situationen i Danmark den 29. marts 1920 med kongens afskedigelse af ministeriet Zahle. Den 26. april afholdtes folketingsvalg, som gav Venstre fremgang. Resultatet af valget blev et Venstreministerium med Niels Neergaard som statsminister. Regeringen udnævntes 5. maj 1920. Det blev regeringens opgave at føre de afsluttende forhandlinger om den nye grænse.

Det første håndgribelige bevis for sønderjyderne på den forestående grænseændring var de danske soldaters indtog i landsdelen den 5. maj. Officielt betegnede indtoget som Danmarks besættelse af zone 1. Da krydseren "Olfert Fischer" efter om morgenen at være afsejlet fra Assens med kommandostaben og 1. bataljon stod Alssund ind var overdragelsen begyndt. Samtidig med troppernes overtagelse af den militære besættelse af landsdelen, overtog den danske administration den civile styrelse. Som administrator udnævnte regeringen amtmand over Ringkøbing amt Viggo Rothe Haarløv, der var udset til og senere blev stiftamtmand over Haderslev amt.

Den 20. maj indførtes dansk møntvæsen og samtidig overgik postvæsenet fra tysk til dansk ledelse. Imidlertid trak det ud med overdragelsen af territorium og suveræniteten til Danmark, hvorfor Den internationale Kommission i Flensborg fortsat var landsdelens øverste myndighed.

Ambassadørkonferencen ønskede at overdragelsen skulle ske i form af en tresidet traktat mellem de allierede, Tyskland og Danmark. Man ville dermed opnå, at grænsefastsættelsen og suverænitetsoverdragelsen også anerkendtes af Tyskland over for Danmark.

Den 26. maj 1920 var overdragelsestraktaten færdigdigeret, og man havde vedtaget, at inden 15. juni skulle underskrifterne være i orden. Imidlertid forhindrede en tysk regeringskrise Tyskland i at underskrive inden fristens udløb. Den 6. juni afholdtes der valg til den tyske rigsdag, og dannelsen af en ny regering trak ud og skabte vanskeligheder. Først den 25. juni blev der dannet en ny tysk regering.

Forinden havde formanden for fredskonferencen i Versailles meddelt, at overdragelsestraktaten kun skulle under-

skrives af de allierede og Danmark i henhold til Versaillestraktatens artikel 110, og suveræniteten over området skulle tilfalde Danmark fra den 15. juni 1920. Det forhold, at Tyskland ikke kom til at underskrive overdragelsestraktaten, fik desværre beklagelige konsekvenser, idet grænsetyskerne udnyttede manglende underskrift i propagandaen mod den nye grænse, som de argumenterede imod under henvisning til, at den ikke var anerkendt af den tyske regering. Formelt var dette rigtigt, men reelt gjaldt argumentet ikke, idet tyskerne ved underskrivelsen af Versaillestraktaten havde anerkendt de danske sønderjyders selvbestemmelsesret.

Natten mellem den 16. og 17. juni blev den danske besættelse af Nordslesvig fuldført. Toldgrænsen ved Kongeåen blev ophævet, og danske dommere gik som de sidste embedsmænd i funktion.

16. juni lod Den internationale Kommission flaget stryge på "Flensburger Hof", dens residens i Flensborg.

Underskrifterne

Scenen er det franske udenrigsministerium i Paris. Dagen er mandag den 5. juli kl. er 11.30. Tilstede er medlemmerne af ambassadørkonferencen, som har udformet traktaten om Nordslesvigs overdragelse til Danmark. Tidspunktet er kommet, da traktaten skal underskrives.

Traktaten blev underskrevet, først af Englands ambassadør, så fulgte ambassadørerne fra Frankrig, Italien og Japan. Som den sidste underskrev Danmarks repræsentant i Paris gesandt, kammerherre H. A. Bernhoft. Dermed var Nordslesvigs genforening med Danmark formelt og reelt i orden.

Dagen efter, den 6. juli, vedtog den danske rigsdag "Lovforslaget om indlemmelse af De sønderjyske landsdele".

Den 9. juli underskrev kong Christian den Tiende traktaten tillige med den af rigsdagen vedtagne lov. Samme dag fejredes genforeningen med gudstjenester og store folkefester i Danmark og ned til den nye grænse.

Festerne

Derefter var alt forberedt til kongens færd over den slettede grænse dagen efter. Den 11. juli mødtes kongen med over 50.000 mennesker på Dybbøls banker.

OGN

70 år

Hjertelig tillykke med 70-års fødselsdagen.

Kasserer i Dansk Slægtsgårdsforening Connie F. Neumann i Grønnemose per Aarup fylder den 1. juli 2020 70 år. I 2017 havde Dansk Slægtsgårdsforening efterspurgt en ny kasserer både i bestyrelsen og medlemskredsen, men ingen ønskede at påtage sig opgaven. Til alt held havde den tidligere, nu afdøde næstformand Finn Bang Olsen på Fyn kendskab til en dame der havde lavet flere foreningsregnskaber og som selv tidligere havde haft et bogføringsfirma. Der blev skabt kontakt og lavet en aftale. Det er mest forretningsudvalget og undertegnede der har haft kontakten til Connie F. Neuman og det har fungeret til alles tilfredsfred. Personlig sætter jeg stor pris på den grundige og faglige akkuratess der præger arbejdet, samt ikke mindst din venlige og forekommende indgangsvinkel til samarbejdet. Du er hurtig til at svare på spørgsmål og løse de opgaver der forefalder.

Gunhild Olesen Møller, Landsformand

Kontingentbetaling

Kontingentet til Dansk Slægtsgårdsforening andrager kr. 300 for år 2020 til forfald den 15. april.

Der er udsendt opkrævninger og de der ikke har betalt, er påmindet og pålagt et rykkergebyr på kr. 40.

Hvis der er medlemmer der af en eller anden grund ikke er blevet opkrævet bedes I snarest kontakte medlemsadministrator Inger Marie Wibholm på e-mail ingermarichw@gmail.com

De medlemmer der ikke har betalt slettes i løbet af juli måned 2020 og leveringen af bladet Slægtsgården stopper.

*Gunhild Olesen Møller,
Landsformand*

Kong Christian den Tiende på gårdbesøg

Inspireret af Nordslesvigs forening med Danmark henvises til artiklen i nr. 373 af Slægtsgården om Kalmargård ved Marslev ved Haderslev, hvor Elisabeth H. Knudsen skrev om sit hjem. Hendes oldefader, Jens M. Knudsen (1867-1960), fik i 1936 besøg af kongefamilien, fordi kongen ønskede at anerkende Knudsens indsats for at gårdene blev på danske hænder.

Elisabeth H. Knudsen fortæller: "Jens M. Knudsen var en meget vellidt mand i hele Hoptrup sogn, og gjorde meget for at bevare danskheden i Sønderjylland under tyskertiden. På et tidspunkt var jordpolitikken et følsomt område. Var der en gård til salg, og var der fare for, at den kunne komme på tyske hænder, prøvede oldefar at finde en dansk køber, og lykkedes det ikke, købte han selv gården uanset eventuelt tab. For som han sagde: hellere selv få tab end få jorden på tyske hænder, og det lykkedes ham også på en måde, at bevare meget af den sønderjyske jord på danske hænder.

Oldefar var en meget aktiv mand, han nåede at være formand for Marstrup Mejeri i 25 år og udnævntes til æresmedlem. Det samme blev han for Haderslev Østeramts Ringridderforening, som han var med til at stifte.

Den nok største oplevelse i gårdens historie blev der skrevet mangt og meget om i de daværende aviser. Det var da kongefamilien kom på besøg. Dagen var den 22. maj 1936.

Besøget

Min fars faster har skrevet nogle erindringer, og fortæller om besøget: Den 21. maj 1936 kl. 8 om morgenen blev der ringet fra kongeskibet, at kongen ønskede at komme til Kalmargård. Der blev travlhed. Min bror, Knud, ringede

til os, at vi skulle komme omgående, og Knud kørte til Haderslev efter den berømte kranssekage hos konditor Carstensen, og dertil blev der senere serveret vin.

Det var nemt at være med til modtagelsen, for kongefamilien var så jævne at tale med.

Kongen tog far med op i den øverste stue – "nå sognefoged, nu vil vi tale sammen. Hvad gør I ved tyskerne, for de kommer nu for højt op?"

"Ja, deres Majestæt, vi har gjort, hvad vi kunne i 56 år, nu må hjælpen komme fra København!"

Vi havde et billede stående på klaveret af dronningen med prinserne. Det tog kronprins Frederik med til sin far og sagde: "Se far, her er et billede, hvor du ikke er kommet med på!" Alle gæsterne gik hjemmevant rundt i hus og have og talte med os.

Før kongefamilien tog afsted satte min far sig ved klaveret. Han spillede uden noder, og vi sang vores fædrelandssange. Så sagde kongen: "Der kan du se Ingrid, sønderjyderne kan spille uden noder og synge uden sangbog."

Det var, hvordan fars faster oplevede besøget.

Året efter blev oldefar ridder af Dannebrog, hvilket naturligvis var en stor ære.

Kongefamilien besøgte os igen i 1946. Da var både kongen og oldefar mærket af krigsårene, men hilste på Knudsen det skulle kongen nu alligevel. Det var sidste gang kongefamilien besøgte Marstrup, men disse besøg vil altid være en del af Kalmargårdens historie, og samtidig viser det, at kongen værdsatte det arbejde, som oldefar gjorde for at bevare danskheden i de svære år under tyskerne."

JENS OG ANNA JENSENS FOND

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond,
der uddeler rejselegatertil unge, der vil uddanne sig
i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere,
der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgningsfrist er 1. maj

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen, Rugvænget 5, 5400 Bogense.

kate.cmc@dukamail.dk

Anholt

Øen Anholt midt i Kattegat har en meget interessant historie, for det var en del af Halland, og øen har været i slægten von der Maases eje siden 1668. Slægtens nuværende ejer har 1800 af Anholts 2175 ha, så på den måde er godset en slægts-gård, selvom de 1800 ha hører til øens letteste jorder

Anholts kontur og udstrækning, også den under vandet, har ændret sig meget lidt gennem de sidste 2-3 tusinde år. Dette lykkedes først sent i forlisenens langvarige rædsels-historie samtidigt med oprettelsen af et lodsvæsen og et moderne fyr- og vagervæsen. Næsten 100 år senere tilkom et professionelt redningsvæsen, som banede vejen for anlæggelse af en rigtig havn. Egentlig færgefart kunne nu oprettes. Det registrerede antal af totalforlis faldt fra mindst 70 mellem 1858-1900 til godt 30 mellem 1900-1960.

Omkring 1950 fik øen langt om længe elektricitet med et 40 år gammelt nedlagt jævnstrømsværk fra omegnen af Horsens, som leverede strøm i 30 år, inden Grenå Storkommune etablerede et moderne dieselværk. I dag bidrager Anholt Havmølle Park til elforsyningen.

Grenå Kommune overtog samtidig det udslidte I/S Anholt Vandværk fra 1960 og optimerede vandforsyningens kvalitet og kapacitet. Sidst i 1950'erne blev en flyveplads anlagt, en livline for anholtboerne.

Geologien

Anholt har en utrolig spændende og sammensat geologisk historie, selvom det er en lille ø midt ude i Kattegat. Der er aflejringer fra istiden, stenalderen og en ørken skabt af mennesker for 400 år siden. Og dybt nede under øen findes der lag fra dinosaurernes tidsalder.

Den vestlige del af Anholt er en høj knold af jord, sand, grus og sten. Nogle af lagene her er blevet skubbet op af gletsjere under istiderne. Andre lag består af sand, der er aflejret af floder med iskoldt smeltevand, der løb ud fra gletsjerne. Lagene på denne del af Anholt er mellem 150.000 og 12.000 år gamle.

Da den sidste istid sluttede og gletsjerne smeltede væk, kom havet til. Bølger og havstrømme begyndte at gnave i knolden, og fjernede sand og grus. Strømmen flyttede det mod øst, hvor det lagde sig på havbunden.

Samtidig begyndte landet langsomt at hæve sig. Havbunden øst for knolden begyndte at nærme sig overfladen og i løbet af stenalderen kom den gamle havbund op til overfladen. Den blev til en strand, som bølgerne skyllede ind over. Landet fortsatte med at hæve sig og strandene blev langsomt til tørt land. Planter kom til og hele øen voksede til med fyrretræer. Anholt var dækket med skov indtil 1600-tallet. Menneskene fældede alle træerne, mens deres får åd planterne. Det betød at der ikke var nogen planter eller træer til at holde på sandet fra den gamle havbund. Så kunne vinden gribe fat i sandet, og i løbet af kort tid blev den østlige del af Anholt til en "ørken" med klitter af flyvesand. Den østlige del af øen kaldes i dag for Ørkenen. Havets bølger ændrer stadig Anholts udseende. De gnaver og nedbryder den vestlige del. For eksempel forsvandt der et par meter af Anholts vestkyst under stormen den 10. december 2011. Bølgerne fører sand og grus ud til den østlige del. Den østlige spids af Anholt, som kaldes Totten vokser derfor hele tiden mod øst og ændrer sin form. Også det nordvestlige hjørne af Anholt - "Flakket" - ændrer sig igennem hundreder af år.

Geologer har boret over 100 meter ned under lagene fra istiderne. Her kan man finde lag, som er mellem 185 og 175 millioner år gamle. De stammer fra Juratiden, som er den midterste del af dinosaurernes tidsalder. Det er noget ganske særligt for Danmark. I resten af landet er det nemlig kun på Bornholm, at der ligger lag fra Juratiden lige under overfladen.

Halland

Med freden i Roskilde i 1658 fik Sverige de fire Skånelande: Skåne, Halland, Blekinge og Bornholm. Bornholmerne kæmpede sig selv tilbage til Danmark, medens Anholt forblev en del af Danmark, da de svenske forhandlere ikke kendte til øens eksistens. Det fortælles ganske vist, at en af de danske forhandlere satte sit ølkrus på kortet, så det dækkede Anholt. En anden skrøne beretter, at en af forhandlerne satte sin hånd på kortet, så Anholt ikke kunne ses.

Ejerne

Ifølge Kong Valdemars Jordebog fra 1231 havde kongen et hus eller jagthytte på Sønderbjerg. Anholt var krongods. I 1441 blev øen forlenet til Otto Nielsen Rosenkrantz under Kalø len, men solgtes i 1668 til toldforvalter Peder Jensen Grove, hvis enke, Dorethe Rode, i 1674 giftede sig med Hans Rostgaard til Krogerup i Nordsjælland.

I Matriklen fra 1688 havde Anholt 9 gårde, 1 hus med lidt jord og 17 huse uden tilliggende. Øen var sat til 11,17 tdr. hartkorn og det dyrkede areal var på 209,0 tdr. land.

I en beskrivelse fra 1726 om Rostgaards liv, oplyser Laurids Thurah: " Han er omhyggelig og flittig i at forbedre Krogerups Bygninger og at frede på Gårdens Haver, Skov og Marker, samt at se på Bondens bedste med videre."

Hans Rostgaard døde i 1684. Den 17 år gamle søn, Frederik Rostgaard, arvede foruden faderens rige midler også Krogerup og Anholt. Det var dog fætterten Jens Rostgaard, som bestyrede godserne til ejeren var parat til selv at stå for driften.

Frederik Rostgaard blev trolovet med Conrad Reventlows adlede og anerkendte datter med Anine Catharina

Haagensen, Conradine Revenfeld. Som svigersøn til storkansleren, fik han hurtigt en betydelig position og adledes i 1702. I 1721 opnåede han embedet som oversekretær i Danske Kancelli. Senere faldt Rostgaard i unåde efter beskyldninger for majestætsfornærmelse og bestikkelse. I virkeligheden var hans forseelser ikke alvorlige, og han udnævntes senere til amtmand over Antvorskov og Korsør amter. Han fik også det indbringende embede som translator ved Øresunds toldkammer. Han opgav hurtig embedet ved toldkammeret og koncentrerede sig om godsdriften. I 1710 købte han Sejerø og i 1718 Nekselø.

Konferensråd Frederik Rostgaard og hustru Conradine Revenfeld oprettede i 1741 stamhuset Krogerup med Anholt, Sejerø og Nekselø til datteren Conradine Sophie von der Maase og svigersønnen Friderich von der Maase til Tybjerggård.

Friderich von der Maase var søn af hofpræst Hector Masius og adlet under navnet von der Maase.

Stamhuset tilfaldt sønnen, kammerherre og oberstløjtnant Frederik von der Maase (1724-1774), der i 1756 var blevet gift med Christiane Cathrine Styrup og efter hendes død indgik han i ægteskab med Sophie Henriette Moltke.

I andet ægteskab fødtes Frederik Anton Adam von der Maase, som arvede stamhuset. Han var kammerherre og adjutant for kronprinsen. I 1796 blev han gift med Vilhelmine komtesse Løvenskiold.

Frederik Anton Adam von der Maase fik år 1800 bevilling til at afløse stamhuset og oprette en fideikommiskapital. Krogerup gik ud af slægten i 1804. Sejerø og Nekselø afhændedes i 1805, så det der efter 1805 var tilbage af Rostgaards fideikommis, var Anholt.

I 1821 overgik fideikommiset til Frederik Hermann Rostgaard von der Maase. Han havde rang af major og var kammerherre. Han var hofchef hos kong Frederik den Sjettes enke Marie Sophie Frederikke.

Frederik Hermann Rostgaard von der Maase var i 1825 blevet gift med hofdame Maren Colbjørnsen.

I 1866 arves fideikommiset af sønnen Frederik Christian Rostgaard von der Maase, der udnævntes til kammerherre. Han afhændede i 1902 godsets gårde og huse på Anholt til selveje.

I 1905 overgik resten af det von der Maaseske Fideikommis til sønnen Hermann Frederik Rostgaard von de Maase, som i 1882 var født på Anholt.

Næste ejer var civilingeniør Frederik Christian Rostgaard von de Maase, og hans søn, advokat Jens Christian Rostgaard von der Maase, er nu niende generation på Anholt.

I landsbyen ligger et hus, der har format til at være hovedbygning for en større gård, den hedder kammerherregården, og her residerer Anholts ejer, når han tager ophold på øen.

Fyret

Anholt Fyr er Danmarks ældste fungerende, og det er med en højde på 42 meter Danmarks næsthøjeste, kun overgået af Skagen Fyr med 46 meter. Fyret er beliggende på Anholts nordøstlige spids ved næsset, der hedder Totten. Næsset strækker sig som et undersøisk rev flere kilometer ud i Kattegat til fare for skibsfarten. Her er der sket utallige strandinger gennem tiderne.

I 1560 blev de første fyr opført i Danmark (Skagen, Anholt og Kullen). Oprindeligt drejede det sig om åbne bål af træ hejst op på en stang (pandefyr, tøndefyr), men de var besværlige at vedligeholde, gik ofte ud og krævede store

Frederik Anthon Adam von der Maase

mængder træ. På Anholt førte det til, at den naturligt forekommende skov blev fældet og var helt forsvundet i 1591. Herved opstod Ørkenen.

I 1623 blev det første vippefyrt etableret lidt længere inde i landet end det nuværende fyr. Det fungerede med tilsejlet træ og tællelys. Fra 1631 fyrede man med kul i en spand i vippefyret.

Fyret var udsat for angreb fra svenskere, som stjal kullene. Det første fyrtårn bygget af sten blev opført i 1785 - 1788. Det var et for datiden kolossalt bygningsværk opført på et utilgængeligt sted. Det fungerede med åbent bål på den flade top i en højde af 30 meter.

Under Napoleonskrigene besatte englænderne Anholt fra 1809 til 1814 og ombyggede fyret til militærbarakker. Disse kasematter kan stadig ses og danner foden af det nuværende fyrtårn.

I 1836 blev der på toppen af fyret etableret en lampe med spejle, som fra 1842 kunne rotere. I 1881 blev fyret ombygget til sit nuværende udseende og fik en højde på 42 meter. Lanteren kunne løftes af et underliggende maskinrum, så blinkhøjden blev 40 meter.

I tidsrummet 1904-1963 blev fyret drevet med petroleum. Herefter blev det fuldautomatiseret og gasdrevet. Fra 1996 har energikilden været solenergi og lyskilden glødelamper.

Turister kan kun nå fyret til fods gennem Ørkenen.

På hovedstien er der med 100 m afstand opsat 102 hektometerpæle startende øst for Anholt by og sluttende ved fyrmesterboligen syd for fyrtårnet.

Holberg om Anholt

Holbergs parodi på Vergils Æneiden kaldes Peder Paars og finder sted netop på Anholt. Kræmmeren Peder Paars' sejlads går fra Kalundborg til Århus, så han kan få besøgt sin fæstemø Dorothea: men undervejs sørger misundelige magter for, at skibet forliser. Paars og hans mandskab får reddet sig i land på Anholt, hvor indbyggerne, som "lever Christelig og nærer sig af Vrag", plyndrer og fængsler de skibbrudne. Anholts øvrighed underkuer almuen, som lever i den sorteste overtro. Fogeden sørger for at dømme til sin egen fordel, mens præsten støtter sig til gamle katolske prædikensamlinger. Denne beskrivelse af Anholt fik øens daværende ejer, Frederik Rostgaard, til at klage til kongen med krav om, at bogen skulle brændes af bødlen. Kongen besluttede dog at skriftet, selv om det "hellere kunde være bleven udeladt end skreven", kunne accepteres, fordi det drejede sig om "fingeret Skiemt".

Folketallet

I dag bor der omkring 130 personer på Anholt. I 1801 var der 129 beboere, og det voksede roligt, så der i 1930 var 415. I 1960 var befolkningstallet på 239.

Efter erhverv fordelte befolkningen sig i 1950 i følgende grupper:

97 levede af landbrug,
8 af håndværk og industri,
21 af handel,
41 af transportvirksomhed,
22 af administration og liberale erhverv og 42 var enten particuliere eller aldersrentenydere.

Landsbyen

I landsbyen finder man i dag et lille interessant museum, indrettet i den tidligere lægebolig. Der er en kirke med kirkegård. Kirken er opført i 1818. Anholt er et sogn med egen præst. Øen har også en læge, så man er dækket godt ind.

I landsbyen findes skolen samt børnehave og vuggestue. Øen beskedne indbyggertal gør et helhjertet forsøg på at bevare de tre institutioner.

Der er en brugsforening, og går man rundt om huset, der rummer brugsen, bemærker man en meget smuk bygning. Det er et gammelt hotel fra omkring 1900, opført på den tid, da man på Anholt ville skabe et kunstmiljø som på Skagen.

I landsbyens udkant finder man Anholt kro. Et hyggeligt sted, hvor maden er god og kromanden en personlighed.

Anholt har elektriker, byggefirma, gartneri og 2 erhvervsfiskere.

Redningsstationen

Øens redningsstation ligger nu ved havnen, men tidligere lå den inde midt på øen lige udenfor landsbyen. Herfra var der lige langt til kysterne og så var hestene i nærheden, når redningsbåden skulle trækkes ud.

Vognmandsforretningen

Øens vognmandsforretning er noget ganske enestående på to områder.

Virksomheden har en lille bus, der befører turisterne fra havnen til landsbyen eller sommerhusene. Det er fruens forretning, og hun kører også nogle meget informative ture på øen, så turisterne kan få oplyst, hvad de ser.

Man kan leje cykler og golfvogne, men det bliver man ikke klogere af. En tur rundt på Anholt med fruene er oplevelsen, for hun ved alt, hvad man skal vide om øen.

Vognmandsforretningen er interessant, fordi det er en virksomhed i tredje generation.

I 1926 begyndte Albert Sørensen med heste og vogn. I 1928 fik han en lastbil.

Da statsminister Stauning var på Anholt i 1933, blev lastbilen forsynet med bænke, så notabiliteterne kunne komme øen rundt.

I slutningen af 1950 overtog sønnen Erik Sørensen forretningen. Han var også reservefyrepasser, og når han om vinteren skulle de ca. 7 km fra landsbyen til fyret, så tog han turen på ski ud over ørkenen. Nu er det tredje generation ved Jan Sørensen og hans hustru Liselotte Arentz Sørensen. Han driver vognmands- og entreprenørforretningen og hustruen sørger for turisterne velbefindende med taxa- og buskørsel.

Turismen

Anholt lever af turisme. Omkring 60.000 besøger øen hver sommer.

Tidligere var der landbrug, hvor der især blev dyrket kartofler, kål og rug. Boniteten på øen er ringe, så større komproduktion blev det ikke til.

Der er hobbydyr, både kvæg der tjener til afgræsning og heste.

Anholt har 350 sommerhuse, der er placeret, så de ikke skæmmes den enestående natur. Øen har en stor campingplads, hvor der er enkelte campingvogne som fastliggere, ellers er det teltovernatninger.

I landsbyen er også Bed & Breakfast og et værtshus.

I havnebyen er hele det miljø, som nogle turister fordrer med diskoteker og beværtninger.

Der er også interesse for Anholt, når det gælder jagt og fiskeri. Der er mange harer, og bestanden af rådyr passes, så der er nogle ordentlige trofæer at komme efter.

I havet syd for øen, er der både pighvar og hellefisk, så her kommer æventyrene, som dykker og jager med harpuner.

Anholt har en stor bestand af sæler. Sælerne er fredede, men ved sygdom reguleres bestanden. I meget gamle dage gik anholterne ud i sælflokken og slog de unge dyr ihjel. Senere blev der drevet regulær jagt på pelssælerne, og for nogle jægere var det årets højdepunkt, når de skulle til Anholt og skyde sæler.

Anholt har en gammel vegetation af enebær, og disse bær kommer nu til ære og værdighed, for de plukkes og deraf fremstille Anholt Gin.

Frihedsstøtten på Anholt

I landsbyen står en høj granitsten med en marmortavle. Den blev opstillet i 1902 efter initiativ af entreprenør Vilhelm Hoffmand, som også bekostede monumentet.

Teksten lyder:

Anholterne rejse
denne Sten til Minde
om Aaret 1902 da
Kmhr. v. d. Maase
solgte Fæstejorden
Staten skænkede
Anholt en Havn
Vilh. Hoffmann
Byggede den
*

Dersom Herren ikke
bygger Huset arbejde
Bygningsmændene
forgæves. Ps. 127.

Om mindesmærket skriver Peter Linde i bogen "Anholt", 1948, s. 19:

Paa den sydlige Del af samme Plads ved Forsamlingshuset staar et Mindesmærke paa en lille trekantet gruset Plads omgivet med lavt Trægitter. Mindesmærket eller Monument er en tre Meter høj Bautasten plantet i en bred Sokkel af rullestensblandet Beton. I Forsiden af den raa Monolit er indfældet en Marmortavle med ovenstående indskrift. Den store Sten er hentet i Sverige, den blev skænket Anholt By af Entreprenør Hoffmann. Anholterne kalder Monumentet for deres Frihedsstøtte. Det er jo to for Øen meget vigtige Begivenheder Marmortavlens Indskrift minder om og giver Årstal paa.

Engländermonumentet

Midt i Anholt by, hvor Bygaden og Østervej løber sammen står et interessant monument, der blev opstillet i 1905

Om initiativet og finanseringen skrev Randers Amtsavis den 14. August 1905: "Havnemester Olsen gjorde rede for Monumentets Tilblivelseshistorie: Han oplyste, at Krigsministeriet har skænket 2 af kanonerne, Marineministeriet 200 kr., Københavns Officersforening 100 kr., Kammerherre v.d. Maase 50 kr. Og et halvt hundrede mindre Bidragsydere ialt 337 kr. Kommunen har skænket Grunden.

Han betonedede, at alt arbejdet er udført af lokale kræfter, og rettede en tak til enhver, der paa den ene eller anden Maade havde hjulpet med.

Han overgav endelig Monumentet til Sognerådet til Vedligeholdelse.

Anholts præst, pastor Christensen, var formand for den komité, der havde forestået indsamlingsen og monumentets opsætning.

Om mindesmærket skriver Peter Linde i bogen "Anholt", 1948, s. 28:

Mindesmærket til Ære for de Danske, som faldt under Kampen mod Englænderne i Slaget paa Anholt 1811, blev rejst i Aaret 1905 og bestaar i en tresidet Opbygning af store, raa Kampesten. Hist og her er der puttet smaa Skærver og Rullesten ind i de brede Cementfuger, en mærkelig oldtidsagtig Teknik, som gør det hele alvorligt og ærværdigt og faa det til at se uhyre gammelt ud. Det nederste Sokkelparti er af ekstra store Kampesten, og paa særlig udsøgte Blokke, der danner de fremspringende Hjørner, er opstillet Kanoner, som med den øverste Ende af Løbet støtter sig til den høje Granitopbygning. Øverst oppe er

Englænder- mindesmærke på Anholt, foto 1912

der arrangeret tre Kuglepyramider, og midt imellem dem staar en Søjle af Sandsten samlet af to Tromlestykker. Den øverste Flade af søjlen er skraat afhugget, man har altsaa søgt at efterligne en overbrudt Søjle, man har villet rejse et Symbol paa det bristede Haab. Paa en af Opbygningens tre Sideflader, den, der vender mod Nord, er en Stenplade med Indskriften:

Danske
Officerer og Menige
faldne paa Anholt
27. Marts 1811

Værer Fred med Eders Minde
I som Pligtens Bud adlød
Og i Kamp mod mægtig Fjende
Fandt for Danmark Heltedød

Søjlen øverst oppe paa Monumentet er tildannet af to sekskantede Sandstensprismer, som blev hævet fra et Vrag, der ligger sunket ud for Anholt Havn. Der blev bjerget flere sådanne sekskantede Sten end de to, der blev benyttet til Monumentet. Een blev lavet til Vejtromle, og een skal være havnet i en Villahave ved Sjællands Nordkyst. Man maa antage, at det sunkne Skib har været paa Vej mellem Norge og Danmark lastet med Bygningssten for et eller andet kongeligt Foretagende engang i Christian den Fjerdes Dage. Arkitekturhistorien vil maaske kunne klare Problemet, saa at Monumentet derved vil faa endnu større historisk Interesse. De tre Jernkanoner, som staar opstillet paa Monumentets Hjørner, er af meget forskellig Alder, men ingen af dem har direkte Tilknytning til Batalien 1811. Kanonen, som staar til venstre for Indskriftstavlen, altsaa mod Nordøst, er en af Hærens glatløbende 12 Punds Granatkanoner af Artillerigeneral Fibigers System 1834. Kanonen tilhøre for Indskriftstavlen, altsaa mod Nordvest, er en af Flådens riffelløbende 4 Punds Kanoner af Model 1868. For neden paa Løbet ser man indhugget en Vægtangivelse: 906 Pund. Slige Kanoner kaldes sædvanligvis Nicentners. Begge disse Kanoner er i sin Tid blevet støbt i Sverige. Kanonen, som staar paa Sydhjørnet, er af ganske samme Slags som sekt andre, der forbundne med Ankerkæder, danner en Indhegning omkring Monumentet. Disse syv Kanoner er af den Slags, som kaldes Finbankere, og de hører hjemme i Christian den Fjerdes Dage. De er alle sammen saa medtaget af Rust, at deres fine Profilering er blevet uskarpe, eller næsten helt er forsvundne, alligevel faar man Respekt for disse ældgamle Kæmper, som i længst forglemte Feltslag tordnede og flammede og brølende af Hidsighed er sunket tilbunds i det svale Hav, og saa efter Aarhundreders Forløb er blevet hentet op til den Verden, de forlod i Vrede, men som de nu stiltfærdigt kan hygge sig i, samtidig med at de vogter over dyrebare danske Minder.

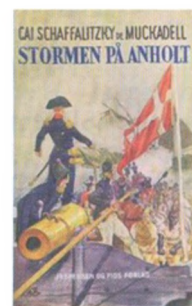
Monumentet blev som før sagt rejst i Aaret 1905. Dets kunstneriske Form og opbygning skyldes Billedhuggeren Carl Bonnesen. Materialets Tildannelse har Stenhugger Månson været Mester for. Indskriften paa Tavlen er et Arbejde af Christen Møller. Verset er forfattet af Bestyrer Hans Hjorth. der endte sine Dage som Byfoged i Aalborg. Den højtidelige Afsløring af Monumentet fandt Sted den 12. August 1905 Kl. 16. Pastor Christensen, Anholt, udbragte et Leve for Kongen, og saa faldt Dækket. Bestyrer Hjorth, Anholt, holdt derefter et lille historisk Foredrag om Krigsbegivenhederne 1811, og Havnemester Olsen takkede Bidragsyderne. Til Slut udbragte Konseilspræsident I. C. Christensen, der sammen med Oberstløjtnant Seedorf og Kommandør Kofoed-Hansen i den festlige Anledning var taget over til Øen, et Leve for Danmark.

anholtiana

Anholt har en hjemmeside, og søger man på anholtiana, kommer der interessante oplysninger.

anholtiana

tekster om øen Anholt

Naturen**Menneskene****Ubåde****Fyrvæsen****Besat**

Fra Guldkysten til Danmark

*Af lektor emer. ph. D.
Børge Riis Larsen, Slagelse.*

I det følgende vil vi se på en person, som sandsynligvis har været den første studerende i Slagelse med indvandrerbaggrund, og som senere fik embeder i Slagelseområdet. Den studerendes navn er Frederik Svane, og vi er i 1700-tallet. Men først lidt baggrundsviden.

Guldkysten

Fra midten af 1600-tallet havde Danmark en kolonibesiddelse på Guldkysten i Vestafrika, som Thorkild Hansen har skrevet om i bogen *Slavernes Kyst*. I 1689 anlagde man fortet Frederiksborg og noget senere Christiansborg, hvor Ghanas hovedstad i dag ligger.

Navnet Guldkysten kommer af, at man dér havde specialiseret sig i udvaskning af guld. Andre lokale varer, som blev hentet til Danmark, var peber, sukker og farvestoffer, mens de danske returvarer blandt andet var geværer, krudt, metalvarer og brændevin.

Kolonibesiddelsen styredes af guvernører, af hvilke de færreste levede længe i det usunde klima. I det meste af 1700-tallet var den gennemsnitlige funktionstid for en guvernør mindre end to år. En døde efter en embedsperiode på elleve dage uden at have været ædru en eneste af disse. Det daglige arbejde var til at overse, og resten af dagen kunne så bruges "til Bacchus, Spil og Venus".

Til Guldkysten søgte primært eventyrere og de bedre familiers sorte får. De danske soldater, der gjorde tjeneste dernede, fik en betydelig højere løn end derhjemme. Fra slutningen af 1600-tallet havde der fundet den såkaldte "trekantshandel" sted. Det er et sort kapitel i danmarkshistorien: Fra København sejlede skibene med varer til Guldkysten, og her blev de ombyttet med slaver, som blev sejlet til de Vestindiske Øer. Herfra bragte man så sukker og rom med tilbage til København.

*Degnestolen
i Havrebjerg
kirke.*

Til Danmark

Det var ikke ualmindeligt, at danskerne på Guldkysten fik en afrikansk veninde. En dansk soldat, Henrik Pedersen, fik således i 1710 en søn, Frederik, med en indfødt kvinde. Efter nogle år kom Frederik sammen med en anden mulat – Christian Jakob Protten - i skole i Guinea hos præsten Elias Svane (ca. 1691-1761), som adopterede Frederik og tog de to drenge med til Danmark. Frederik fik efternavnet Svane efter adoptivfaderen. Når de to drenge kom til Danmark, var det fordi kongen, Frederik IV, ville se, hvordan mulatbørn fra kolonien ville blive med en kristen uddannelse. Mulatbørn blev betragtet som hedenske per definition og måtte derfor døbes i den kristne tro. Det skete for de to drenge i Garnisons Kirke i overværelse af kongen, som stod som fadder for dem begge.

Efter dåben blev de to drenge sendt til Sorterup mellem Slagelse og Sorø for at modtage privat undervisning hos deres mentor Elias Svane, som nu var ansat som præst ved Sorterup Kirke. Efter en tid blev Frederik - efter i hvert fald én kilde - optaget i Slagelse lærde Skole, som dengang havde til huse i den endnu bevarede kirkelade for foden af Skt. Mikkel's Kirke.

Efter at have bestået examen artium – studentereksamen – på Universitetet, gik han i gang med teologistudiet – og han blev optaget på Regensen. I 1734 blev han gift med en snedkerdatter fra Slagelse Cathrine Marine Badsch (Bادتz) og forlod året efter Universitetet.

På Guldkysten igen

Han tog så tilbage til Afrika med sin danske kone og arbejdede som degn og skriver i den danske koloni på Guldkysten. Mange danske embedsmænd og soldater var forfærdede over, at mulatten Frederik Svane var blevet gift med en hvid kvinde. Hans nu gravide hustru blev udsat for stor chikane og vendte tilbage til Danmark med deres eneste barn, den nyfødte Johann Frederik.

Frederik Svane fandt herefter en afrikansk kvinde at leve sammen med, men blev involveret i nogle intriger og sat i fængsel af guvernøren.

Degn og skoleholder

Til sidst opgav han at leve i Afrika og rejste tilbage til Danmark, hvor han fandt sammen med Cathrine og opnåede at blive degn og skoleholder i Havrebjerg, nogle km udenfor Slagelse i retning mod Kalundborg.

Havrebjerg Skole hørte til ét af Ludvig Holbergs godser, Brorupgård.

Svane viste sig her at være en kvalificeret lærer – han talte blandt andet dansk og flydende latin – og kaldte tilsyneladende sig selv for Fridericus Petri Svane Africanus, et navn, der i Havrebjerg Kirke på degnens stol er udhugget i træet, hvor det kan ses den dag i dag. I Havrebjerg-perioden var han jævnlige indblandet i stridigheder – engang vistnok korporligt. Han fik en alvorlig påtale af provst og biskop, som truede ham i embedet. Med tiden artede han sig dog. Lærerembedet havde han i hele 34 år indtil januar 1785, hvor han blev pensioneret med en pension af 16 rigsdaler årligt. Hans bohøve bortsolgtes til dækning af hans gæld. Sammen med hustruen Cathrine flyttede han derefter til Havrebjerg Mølle, hvor de kun boede godt et år. Ved en brand i april 1786 mistede de resterne af deres ejendele, og

Frederik Petersen Svane skar sit navn i degnestolen - Fridericus Petri Svane.

Frederik kom nu i Slagelse Hospital, der fungerede som alderdoms- og plejehjem. Her døde han gammel, fattig og blind i 1788 eller året efter. Han oppebar som de andre på hospitalet en lille årlig understøttelse. Om Cathrine også kom i hospitalet, vides ikke bestemt. Hun døde i 1789.

Min interesse for Frederik Svane skyldes ikke mindst, at han måske kom i latinskole i Slagelse og tog studentereksamen i 1732. Han har sandsynligvis frekventeret Slagelse lærde Skole, men er næppe dimitteret herfra. Det sidste vides, da han ikke er med i personalhistorikeren F.E. Hundrups fortegnelse over dimittender fra denne skole. Han blev sikkert privat dimitteret. Det var tidligere ikke helt ualmindeligt. I Universitetets matrikel står der heller ikke navnet på en skole ud for hans navn. Det var ellers almindeligt for de studenter, der var dimitterede fra en lærde skole. Et kendt eksempel på en privatdimitteret små 100 år senere er jo H.C. Andersen, som efter at have været elev i de lærde skoler i Slagelse og Helsingør netop blev privat dimitteret.

Indtil i midten af 1800-tallet tog man studentereksamen på Universitetet. Man blev forberedt på de lærde skoler – eller eventuelt privat. Når man havde nået en vis modenhed og fået et rimeligt antal kundskaber, blev man af skolens rektor eller den private dimissor forsynet med en anbefaling – et testimonium academicum – og man rejste så til Universitetet og blev eksamineret. Antallet af dimittender fra Slagelse lærde Skole var ikke stort i 1700-tallet. Fra 1700-1799 dimitteredes således i alt 440 – dvs. godt fire pr. år. Og det var ikke engang hvert år, skolen havde dimittender. Faktisk var det hele otte år i 1700-tallet, hvor det ikke blev dimitteret en eneste. Antallet af dimittender i 1732 var fire; og om den ene nævner Hundrup, at han ifølge Universitetets matrikel var privatist. Det samme har vel været tilfældet med Svane og Protten.

Af en protokol fra Københavns Universitet, som opbevares på Rigsarkivet, kan vi se, at Fridericus Petri Svane, som han står opført som, blev eksamineret 18. november 1732

– i øvrigt samme dag som Protten. Det var ikke få fag, han blev eksamineret i. En nutidig gymnasieelev vil helt sikkert blive forskrækket over at se, at eksaminanderne blev eksamineret i samtlige fag på én dag!

Karaktersystemet

Men lad os først se lidt på karaktersystemet på den tid. For hvert fag gaves der en særkarakter. Ligesom i dag fandtes der såvel gode som mindre gode karakterer. Et b stod for bene, som er det latinske ord for godt. Men det kunne blive bedre. Man kunne således få bb. Karakteren med stod for mediocriter, dvs. middelmådigt. Man kunne også få ten stod for tenuiter (dvs. tyndt) og tenuitt. eller tenuissime (meget tyndt). Laveste karakter var o eller nihil (nul). Bedre var det naturligvis med et n.m. eller non male (= ikke ilde), og så var der også hæs= hæsitants (= med tøven).

Af karakterprotokollen fremgår, at Svane i de klassiske sprog latin, græsk og hebraisk opnåede pæne karakterer – således et b i hebraisk og samme karakter i "Catechesis". Værre var det med matematik og naturvidenskaberne – fagene geometri, aritmetik, astronomi, fysik – hvor det blev til o. Mere blev det heller ikke til i faget moralfilosofi. Samme karakterer opnåede Protten i øvrigt i disse fag. De var næppe blevet godt forberedt heri. Af universitetsdekanens matrikel af 19. november 1732 kan man om de to læse bedømmelsen "non contemnenda academiae specimina exhibuerunt", som med mit kendskab til det gamle romerske sprog må betyde noget i retning af, at de har vist nogle akademiske karakterer, som ikke bør ringeagtes. Efter to års universitetsstudier bestod Svane sin "examen theologicum" og fik graden "baccalaureus artium et philosophiae", kan vi læse i matriklen fra 26. maj 1734.

Egne noter

Frederik Svane skrev i 1748 nogle fyldige selvbiografiske noter, som opbevares i Rigsarkivet, og som kan læses på Nationalmuseets hjemmeside. De giver udover et indblik i hans eget liv også et indtryk af forholdene ved de danske besiddelser på Guldkysten. Han beskriver således forskellige tiltrædende og afgående guvernører, undervisningen af mulatbørnene ved Christiansborg, sit eget fængselsophold i fangekælderen "Sorte Hul" og sågar en assistents og nogle berusede fortsoldaters forsøg på at kuppe guvernørposten. Forfatteren H.E. Sørensen udgav i 1992 en roman om Frederik Svane.

1732		Examen Artium d. XVIII						November MDCCLXXXII						
		Catechesis	Hebraea	Græcæ	Latina	Philosofia	Historia	Geographia	Geometria	Aritmetica	Astronomia	Physica	Logica	Metaphysica
1	Petrus Nord	b	b	bb	tt	b	tt	o	b	b	b	tt	tt	tt
2	Johan Jacobi	b	tt	b	tt	b	tt	o	o	o	o	o	o	o
3	Johannes Hagenius	b	tt	tt	tt	tt	tt	o	o	o	o	o	o	o
4	Petrus Hagenius	b	tt	tt	tt	tt	tt	o	o	o	o	o	o	o
5	Nicolaus Amundsen	b	tt	tt	tt	b	tt	o	o	o	o	o	o	o
6	Georgius Barthold	b	tt	tt	tt	tt	tt	o	o	o	o	o	o	o
7	Johannes W. Nielsen	b	tt	b	tt	tt	tt	o	o	o	o	o	o	o
8	Johannes Nielsen	b	tt	tt	tt	tt	tt	o	o	o	o	o	o	o
9	Petrus Magnanus	b	b	bb	b	b	tt	o	o	o	o	o	o	o
10	Leontius Tugend	b	o	tt	tt	tt	tt	o	o	o	o	o	o	o
11	Fridericus Petri Svane	b	b	tt	tt	o	tt	o	o	o	o	o	o	o
12	Christianus Jacobi Protten	b	tt	tt	tt	o	tt	o	o	o	o	o	o	o

Kopi af karakterlisten for studentereksamen 8. november 1732. Svanes og Prottenes karakterer kan læses i de 2 nederste linier.

NYT FRA KREDSENE

Kredsens arrangementer er interessante, og alle medlemmer er velkomne til at deltage i det, der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2. Se i øvrigt foreningens hjemmeside.

Endnu ved vi ikke, hvornår vi får vores uindskrænkede, borgerlige og grundlovssikrede rettigheder tilbage. Vi ved ikke noget, så derfor meddeles her de aktiviteter fra kredsene, som der indbydes til. Da der kan forekomme ændringer af alle slags, opfordres medlemmerne til at orientere sig på Dansk Slægtsgårdsforenings hjemmeside, hvor kredsens aktiviteter vil være totalt opdaterede. Hjemmesiden findes ved at skrive: Dansk Slægtsgårdsforening og derefter gå ind under: mødekalendar. Er man ikke på nettet, så ring til kredsformanden, hvis navn og telefonnummer står på side 2.

Himmerlandskredsen

Himmerlandskredsen havde mandag den 8. juni generalforsamling og besøg hos Glerup Filtsko A/S. Vi startede med at Nanny Glerup fortalte historien og viste billeder fra starten i 1993 til i dag, hun blev godt suppleret at hendes mand, Ove, når der skulle tal på bordet, Nanny er meget kreativ, så hun fandt en maskine i England, hun skulle bruge i produktionen, men den kostede 50.000 kr. så Ove måtte i banken, og bagefter til England for at få maskinen hjem til produktionen, der siden er flyttet til Rumænien, hvor der arbejder 73 mennesker. På lageret og i administrationen i Danmark er der 15 ansatte i velholdte bygninger både de ældre og den nyere lagerhal. De filtsko der sælges i Vesteuropa pakkes i Danmark, resten i Rumænien. Der omsættes for ca.44 mill. Bagefter afholdt vi vores generalforsamling, der forløb roligt under dirigent Peter Stoffersens ledelse, da der var genvalg til Gudrun Knudsen, Asp og Gregers Jensen, Ooppelstrup, ligeledes revisor Poul Staun Hansen, Nibe og suppleant Hans Olesen, Kongerslev. Kasserer Jens Qvist Fog havde en kassebeholdning på 670,50 kr. i cigarkassen. Der var 34 deltagere til en interessant aften.

Himmerlandskredsen indbyder til besøg hos Anette og Peter Nielsen, Haldrupgård, Hobrovej 178, Vilsted 9670 Løgstør, mandag den 13. juli kl.19.00

Vi skal se et større familielandbrug, hvor både fru og nogle af børnene deltager med forskellige opgaver i landbrugets drift, der består af en mælkeproduktion fra 300 røde køer, som tygger drøv i sengebåse med sand og på foderbordet er der grovfoder fra de 300 ha, der dyrkes i marken.

Peter er også kendt som gennemsnitsdanskere for sin deltagelse i formiddag på P4, hvor han fortalte levende om livet på et dansk landbrug.

Vi starter med en rundvisning på bedriften og bagefter samles vi i gildesalen til kaffe med kage og en øl eller vand, hvor Peter svarer på de spørgsmål, som vi ikke har fået svar på under rundvisningen.

Deltagelse koster 40.00 kr. Venligst tilmelding på mathy@postkasse.net eller ring/sms til 21555950, senest fredag den 10. juli. Vel mødt!

Mads P. Christensen

Midtjysk kreds

Besøg i Thy og generalforsamling. Den 3. august kl. 18.30 er der mulighed for at se Hundborgstenen. Mødested Brendhøjvej 15. 7700 Thisted. En kæmpe sten som man hidtil har forgæves har forsøgt at flytte. Måske er det lykkedes til den tid at få den bokset hen til den endelige placering i nærheden. Der vil i løbet af aftenen blive fortalt om geologien i området og stenen.

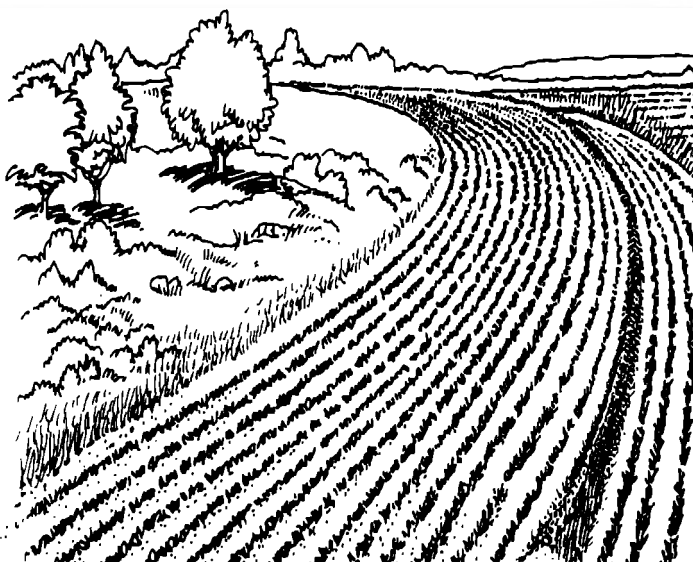
Herefter kører vi til adressen Koustrup Møllegaard, Damsgaardsvej 3, Sønderhaa. 7752 Thisted. Her skal vi besøge vores bestyrelsesmedlem Niels Møller og hans kone Kirsten. N. Møller har i en del år været økonomikonsulent hos Thy-Mors Familielandbrug og Kirsten Møller har været NPL terapeut. N. Møller overtog gården efter sin far i 1976. Værtsparet har begge har været fuldtidsudarbejdende og samtidig drevet gården med planteavl, dambrug og en "put and take" fiskesø. Der er bygget et flot nyt stuehus med en fin beliggenhed og udsigt til fiskesøen. N. Møller, uddannet cand.agro. på Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, vil fortælle om landbruget, sit fiskeopdræt og sine øvrige aktiviteter, som bl.a. har omfattet en ansættelse hos DLR i København, fmd. for Sønderhaa-Hørsted Sparekasse, Dansk Vandløb på Axelborg, nu fmd. for seniorlandboforeningen i Thy, mv.

Der indvarsles samtidig til generalforsamling som afvikles i løbet af aftenen. Medbring selv kaffe der er borde og stole. Tilmelding på e-mail til Gunhild på gunhildom@gmail.com senest fredag den 31. juli. Der er lagt op til en familieaften. Jeres medhjælpere er også velkomne.

Vi har i samråd med fabrikken valgt at aflyse besøget hos SØBY (tidl. Søby Silo) den 10. juni i Højslev. Vi forventer at kunne gennemføre besøget i oktober omkring uge 41. Hold jer selv orienteret på hjemmesiden.

Gunhild Olesen Møller

Ringkøbingkredsen

Den 12. august indbydes til driftsbesøg hos Bertel Hestbjerg, Nr. Feldingvej 100, 7500 Holstebro. Han er 15. generation på gården, som drives med økologisk svineproduktion.

Vi samles kl. 17.00. Der serveres helstegt pattegris.

Efter spisningen vises vi rundt på farmen og så afholdes generalforsamlingen.

Prisen er 120 kr. pr. person inkl. tilbehør og drikkevarer. Arrangementet er til favørpris, så vi skal være mindst 40, så tag naboen med.

Tilmelding senest den 5. august til Harry Jensen 40 17 36 90 eller Harry.Jensen@Stauning.dk

Harry Jensen

Vestsjællandskredsen

Kredsen havde samlet 31 medlemmer til sommerens besøg ved Tissø. Vi samledes ved Fugledegård, hvor gårdens ejer i 1972 fandt en meget stor guldring. (Tissøringen.) Det skabte interesse for området. Gunnar Jørgensen, lokal landmand og stærkt engageret arkæolog, fortalte om stedet, hvor der fra 550 til 1050 lå en stormandsgård. Det var blevet tid til eftermiddagskaffen, og der var mulighed for at se sig om.

Dagen fortsatte til Sæby kirke, der har nogle af landets ældste kalkmalerier og noget interessant inventar, som der blev fortalt om.

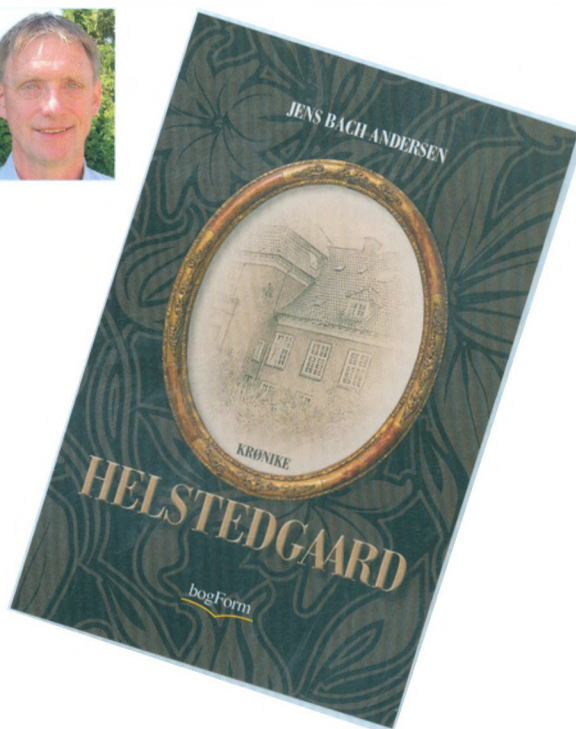
Onsdag, den 16. september indbyder kredsen til efterårsudflugt. Kl. 13.00 samles vi på Kalundborg Museums, Adelgade 23, 4400 Kalundborg. Her modtages vi af middelalderarkæolog Martin Pavon, som fortæller om kirken, højbyen, vestborgen og østborgen. Vi kikker indenfor i et af middelalderhusene ved kirken og slutter med at få forevist det nye "Korsriddertapet", der er skænket til museet. Derefter kører vi til Røsnæs Fyr, hvor eftermiddagskaffen venter os på Café Fyret. Troels Birk Kristoffersen fortæller om fyret.

Tilmelding senest den 10. september til Ole G. Nielsen 24 93 34 12 / olegn@mail.tele.dk

Karen Andersen

Foredrag om Helstedgård

I blad 462 omtales bogen om Helstedgård ved Randers. Det blev ikke oplyst, at forfatteren, Jens Bach Andersen, holder foredrag om gården og romanen. Han kontaktes på 20807288 eller jensbach73@live.dk for booking. Vederlaget er 2.000 kr. foruden kørsel.

M E D L E M M E R

Kommende kredsaktiviteter

Her bringes oversigten over kredsenes aktiviteter for de næste par måneder.
Udførlig indbydelse ses i afsnittet "Nyt fra Kredsene" og på foreningens hjemmeside.

Himmerlandskredsen

Mandag, den 13. juli kl. 19.00 gårdbesøg på Haldrupgård ved Løgstør.

Midtjysk kreds

Mandag, den 3. august kl. 18.30 gårdbesøg med efterfølgende generalforsamling.

Ringkøbingkredsen

12. august kl. 17.00 Udflugt med generalforsamling til Bertel Hestbæk ved Holstebro.

Vestsjællandskredsen

16. september kl. 13.00 Vandring i Kalundborg med middelalderarkæolog Martin Pavon.

SlægtsBiblioteket

Kalundborg Højby